

SEMPOZYUM DEĞERLENDİRMESİ / GEZİ NOTLARI
SYMPOSIUM REVIEW / * استعراض المؤتمر / مذكرات الرحلة *

C.Ü. İlahiyat
Fakültesi Dergisi
XI/2 - 2007, 493-509

**“Mevlâna Yılı Münasebetiyle Sarı Saltuk Baba’dan Misgin
Baba’ya II. Uluslararası Romanya’da Türk Kültürünün İzleri
Sempozyumu” ve Romanya İzlenimleri**

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL*

T.C. Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu’nun Romanya Kültür Bakanlığı, Romanya–Türkiye Ticaret ve Sanayi Odası ve Romanya Türk Demokrat Birliği ile birlikte 03-08 Eylül 2007 tarihlerinde, Romanya’nın Köstence şehrinde, “Mevlâna Yılı Münasebetiyle Sarı Saltuk Baba’dan Misgin Baba’ya II. Uluslararası Romanya’da Türk Kültürü’nün İzleri Sempozyumu ve Kültür-Sanat Etkinlikleri” adlı bir program gerçekleştirildi.

Bu program, çoğunluğu Türkiye’den olmak üzere Romanya, Makedonya, Polonya ve İran’dan gelen bilim adamların katılımıyla 45 bildirinin sunulduğu önemli bir programdı. Program, sempozyumun yanı sıra fotoğraf sergileriyle tarihsel mekanların gezilmesini de içeriyordu.

Katılımcılara daha önceden gönderilen biletlere göre İstanbul’dan Bükreş’e uçağımızın hareket saati 03/09/2007 sabah saat 8.25’ti. Buna göre bir gün önceden İstanbul’da olmam

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi - Sivas.

gerekiyordu. O nedenle 1 Eylül akşamı saat 19.30 Sivas'tan İstanbul'a gitmek üzere otobüse bindim. İki Eylül Pazar sabahı saat 9 sularında İstanbul Esenler otogarında polis memuru yeğenim beni karşıladı. Saat 15'e kadar onunla çeşitli yerleri ziyaret ederek vakit geçirdik. İstanbul Büyük Şehir Belediyesinde çalışan kayın biraderim Ahmet Ercan'ın, o gün Veli Efendi Hipodromu'nda görevli olduğunu öğrendim ve yeğenime beni oraya götürmesini istedim. Saat 15'ten sonra yeğenimle beraber gezip görmek için hipodroma gittik. Kayın biraderim saat 19'a kadar hipodromun her birimini gezdirdi. Bu esnada 5-6 kez yapılan at yarışlarını izleme fırsatı buldum. Hipodrom, şehir merkezinde çok geniş bir arazi üzerine Atatürk döneminde kurulmuş. Bu yarışların Atatürk döneminden beri kesintisiz olarak yapıldığı bilgisini aldım. Kayın biraderimin orada görevli olması, söz konusu tesisi en iyi şekilde gezip detaylı bilgi almama vesile oldu. Zaman zaman televizyonlardan izlediğim Veli Efendi Hipodromunu en iyi şekilde gezip o dünyanın insanlarını yakından tanıma fırsatı bulmam, benim için bir artı oldu.

O geceyi Güngören ilçesinde kayın biraderimin evinde geçirdim. Sabah saat 7'de havaalanında olmam gerektiği için 6'da evden ayrıldım. Saat 7 civarında Atatürk Hava Limanı dış hatlar terminalinde işlemlerimi yaptırmak için sıraya girdim. Saat 8'de pasaport ve diğer işlerimi tamamlayıp arkadaşlarımla buluşarak ilk kez bineceğim uçağın kalkış saatini beklemeye başladık. Uçağımız küçük teknik bir arıza nedeniyle 8.25 yerine 9.05'te kalktı. Merak ettiğim uçak yolculuğu, beni kısmen tedirgin etmişse de, hoşuma da gitmedi değil. Mürettebatın verdiği bilgiye göre İstanbul'dan Bükreş'e 9800 m. yüksekten uçuyorduk. Hosteslerin ikram ettikleri kahvaltıyı henüz tamamlamıştık ki, uçağın inişe geçtiği ve kemerlerin kontrol edilmesi anonsu yapıldı. Kısa bir süre sonra Bükreş ve çevresi ana hatlarıyla görünmeye başladı. Yere yaklaştıkça şehrin düz bir arazide kurulu, çevresinin ise tarıma oldukça elverişli olduğu anlaşılıyordu.

Uçağımız saat 9:00'da İstanbul'dan havalandı ve 10'da *Bükreş Otopeni Hava Limanı*'na indi. İşlemlerimizi tamamlayıp havaalanından ayrılmamız yaklaşık 40 dakika sürdü. Saat 10.40 sularında bize tahsis edilen bir otobüsle Bükreş Türk Şehitliği'ni ziyaret için yola çıktık. Şehitliğin havaalanına uzak oluşu ve trafiğin yoğunluğu sebebiyle şehitliğe varmamız yaklaşık bir saatimizi aldı. Ancak Köstence'den gelip bizi karşılayan rehberimiz Serin hanım ile yine havaalanına bizi karşılamak için gelen Romanya kültür bakanlığı müsteşarı (Nogay Türklerinden olan) Cenan Bolat Bey, bu süre içerisinde bize Bükreş hakkında tanıtıcı bilgiler verdiler.

Her şeyden önce ilk bakışta Romanya'nın 2007'nin başından itibaren Avrupa Birliği'ne kabul edilmiş bir ülke olmasına rağmen, ülkenin eski doğu bloku ülkesi görünümünden hiçbir şey kaybetmediği, farklı renkte binaların bulunmadığı, ekseriyetle tamir edilmemiş ve komünist rejim döneminde yapılmış binalardan oluşan bir ülke görünümünde olduğu anlaşılıyordu. Bükreş caddelerinden geçerken yeni inşa edilen çok az binaya rastladık. Rehberimizin anlattıkları da gördüklerimizi doğruluyordu. Bükreş'in nüfusunun iki milyonu aşkın olduğunu öğrendik.

O gün şehirde yoğun bir trafik sıkışıklığı gözleniyordu. Rehberimize sorduğumda Bükreş trafiğinin son yıllarda hep böyle olduğunu belirtti. Anlaşıldığı kadarıyla Çavuşesku'nun yıkılmasından sonraki yıllarda bu konuda yeteri kadar önlem alınmamış ve gittikçe artan araba sayısı nedeniyle trafik yoğunluğu çekilemez hale ulaşmış.

Saat 11.30 sularında Türk şehitliğine ulaştık. Şehitlik, 1930'lu yıllarda Türkiye'nin Romanya sefiri Abdullah Subhi Tanrıöver'in çabalarıyla yapılmış. Balkan savaşları ve akabinde Birinci Dünya Savaşı'nda burada şehit düşen Osmanlı askerleri ile mezarları tespitte çalışılmış ve en büyüğü Bükreş'te olmak üzere ülkenin üç yerinde şehitlik oluşturulmuş. Bu şehitliğin bir benzeri de Tuna boyundaki *İbrail*'de olduğunu öğrendik. Burada şehit olan askerlerin isimleri tek tek yazılmış ve tek kelimeyle burası, Romanya'nın başşehirinde ülkemiz adına ve atalarımızı hatırlama anlamında son derece güzel ve nezih bir mekân. Şehitliği ziyaret ettikten sonra Bükreş'in başka bir yerinde bulunan Atatürk büstünü ziyaret için oradan ayrıldık. Atatürk büstü, Bükreş'in önemli ve kalabalık bir caddesinin üzerinde, işletmesini Türk iş adamlarının yaptığı lüks bir otelin önüne yapılmış. Bundan sonra üçüncü ziyaret yerimiz, Bükreş'in en güzel mekânlarından biri üzerinde Azerbaycan Büyük Elçiliği tarafından şehrin merkezinde yaptırılan Haydar Aliyev Parkı ile burada bulunan Haydar Aliyev büstü oldu. Her üç ziyaretin de şahsım ve ekibimiz için çok duygu verici ve anlamlı olduğu kanaatindeyim. Ayrıca Romanya hükümetinin, Romanya sınırları içerisinde gelişi güzel heykel ve büst yapımına izin vermediği, bu zamana kadar ülkelerine ve dünyaya katkılarında dolayı sadece Atatürk ve Haydar Aliyev'e müsaade ettiğini öğrenmem beni ayrıca gururlandırmıştır.

Bükreş'te öğle yemeğini müteakip saat 15:30 sularında Köstence'ye gitmek üzere ayrıldık ve saat 20:00 civarında Köstence'ye ulaştık. Şehir merkezinde hiç durmaksızın otobüsümüz bizi, merkeze yaklaşık 10 km. uzaklıkta olan turistik otellerin

bulunduğu ve bölgenin turizm merkezi olarak bilinen *Mamaia* daki *Aurora* oteline vardık. Saat 20:30'a kadar herkes oteldeki odalarına yerleşerek yemek için otelin lokanta kısmına indi. Yemeği yiyip belli bir müddet sohbet ettikten sonra Doğan Kaya beyle odamıza çıkıp günün yorgunluğunu atmak için kısa süre içerisinde uyumuşuz.

4 Eylül sabahı uyandığım zaman saat 07'yi gösteriyordu. Vakit daralmıştı. Zira saat 08'de kahvaltıya inmemiz gerekiyordu. Kısa süre içerisinde tıraş olup duşumu aldıktan sonra Doğan Beyi uyandırdım. Bir önceki günkü yorgunluğu atmıştık. Saat 08'de kahvaltı yapmak için ilgili salona geçtik. Saat 09'da otobüs bizi otelden alıp sempozyumun yapılacağı yere götüreceği için kahvaltımızı yapıp hazırlandık.

Otobüs söylendiği gibi saat 09'da gelip bizi otelimizden alıp sempozyumun yapılacağı yere yani Köstence'nin merkezi kütüphanesinin binasının önüne götürdü. Sempozyum bu binanın konferans salonunda yapılacaktı. Binanın önünde açılışa gelen şehrin protokolü ile sempozyuma ilgi duyan insanlar bizleri karşıladı. Sempozyumun başlama saatine kadar, üzerinde isimlerimizin yazdığı yaka kartları ve program dosyaları dağıtıldı. Bu arada farklı ülkelerden gelen ve Romanya'dan iştirak eden katılımcılarla tanışma fırsatım oldu.

Sempozyum programı saat 10:00'da saygı duruşuyla başladı ve ardından açış konuşmaları yapıldı. Sırasıyla Romanya Kültür Bakanlığı müsteşarı *Cenan Bolat*, Romanya Türk Demokrat Birliği genel başkanı *Fedbi Osman* ve T.C. Halk Kültürü Araştırmaları başkanı *İrfan Ünver Nasrattınoğlu* kısa birer konuşma yaptılar. Ardından protokol konuşmalarına geçildi. Sırasıyla Romanya Müslüman Tatar Türkleri Demokrat Birliği başkanı *Seladin Acakay*, Romanya-Türkiye Ticaret ve Sanayi Odası başkanı *Tamer Atalay*, T.C. Köstence Başkonsolosu *Haluk Ağca*, Kazakistan Büyükelçiliği Maslahatgüzarı *Bakytzhan Ordabayev* ve Azerbaycan Büyükelçi yardımcısı *Tural Rızayev* konuştular.

Açılış ve protokol konuşmalarını yapanlardan, başta Romanya-Türkiye Ticaret ve Sanayi Odası başkanı Tamer Atalay olmak üzere neredeyse bütün misafirlerin, Romanya'daki Türk kültürüne vurgu yapıp bunun önemi üzerinde durmaları, hatta bazılarının Karadeniz'in bir Türk denizi olduğu vurgusunu öne çıkarmaları ve düşüncelerini özgürce ifade etmeleri, doğrusu eski bir doğu bloğu içerisinde yer alan Romanya'da beni şaşırtmadı değil. Buradan şunu anladım ki, Romanya Devleti, burada yaşayan Türk ve Müslüman unsura, bunların kurdukları derneklere, yapılan

etkinliklere kısıtlama getirmiyor ve son derece toleranslı bir yaklaşım sergiliyor. Bu görüşümü, daha sonra konuştuğum yetkililer ve yaptığım gözlemler de teyit etmiştir.

Protokol konuşmalarını takiben, Halk Kültürü Araştırmaları Kurumunun, Türk halk kültürüne hizmeti geçenlere her yıl geleneksel olarak verdiği 2007 yılı hizmet ödülleri, kurum başkanı İrfan Ünver Nasrattınoğlu tarafından Azerbaycan'ın Bükreş Büyükelçisi Dr. Eldar Hasanov, Kazakistan Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Bakytzhan Ordabayev, Romanya-Türkiye ticaret ve sanayi odası başkanı Tamer Atalay ve Romanya kültür bakanlığı müsteşarı Cenan Bolat'a verildi. Ayrıca, Romanya Türk Tatar Demokrat Birliği Genel Başkanı Fedbi Osman, Romanya Müslüman Tatar Türkleri Demokrat Birliği Başkanı Seladin Acakay, Yeni Ortadoğu Turizm Yönetim Kurulu Başkanı Abdürrahim Taş, Tuna Vakfı Başkanlığı, Köstence İl Kütüphanesi müdürü Dr. Liliana Lazıa ve Lumina eğitim kurumları genel müdürüne de birer şükran plaketi verildi.

Bu arada sempozyum öncesinde, sempozyumun yapılacağı binanın giriş katında Azerbaycan Büyükelçiliği tarafından sergilenen "Fotoğraflarla Bugünkü Azerbaycan", Kazakistan Büyükelçiliği tarafından sergilenen "Fotoğraflarla Bugünkü Kazakistan" fotoğraf sergileri ile bazı özel fotoğraf sergilerinin açılışları yapıldı.

Programda ilk gün üç, ikinci gün dört olmak üzere yedi oturumda toplam 45 bildirinin sunulması öngörülmüştü. Ancak vize alamama gibi farklı nedenlerden programa katılamayanlar oldu. Bu sebeple programda yapılan değişiklikle sempozyum, ilk gün iki, ikinci gün dört olmak üzere altı oturum da 30 bildirinin sunulmasıyla tamamlanmış oldu.

Açılış ve protokol konuşmaları, Türk halk kültürüne hizmet ödüllerinin verilmesi, çeşitli şahıs ve kuruluşlara şükran plaketlerinin takdimi ve sergi açılışlarının yapılması nedeniyle saat 12'de başlayacak olan "I.Oturum"a bir saat gecikme ile saat 13'de başlanabilmiş ve öğle yemeği 14'30 sularında yenmiştir. Yemekten sonra da "II. Oturum" gerçekleştirilmiştir.

4 Eylül tarihinde yapılan ilk iki oturumda şu bildiriler sunuldu:

I.OTURUM

-Prof. Dr. Erman ARTUN (T.C.): "Anadolu ve Rumeli Türk Kültürünün Oluşmasında Sevgi ve Hoşgörü Düşüncesi Mimarı Mevlâna Celalettin Rumi'nin Etkisi"

-Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL (T.C.): *"Mevlâna ve Hacı Bektaş Veli'de İnsan Telakkisi"*.

-Dr. Levent MERCİN (T.C.): *"Mevlâna Müzesi'nin Mevlâna'yı Anlamadaki Rolü"*.

-Yrd. Doç. Dr. Erol ÜLGEN (T.C.): *"Ahmet Kabaklı'nın Yazılarında Mevlâna"*.

-Doç. Dr. Sevin ALİL (Makedonya): *"Mevlâna'nın Eserlerinde Dost Kavramı"*.

-Araş. Gör. Özlem USLU (T.C.): *"Mevlâna Konulu Minyatür Resimler"*.

II. OTURUM

-Yrd. Doç. Dr. Ali Osman ALAKUŞ (T.C.): *"Şiirden Resim Sanatına Mevlâna'nın 'Fi Hi Ma Fih' Anlayışı"*

-Doç. Dr. Hanife Dilek BATİSLAM (T. C.): *"Şeyh Galp'in Mevlâna'ya Yazdığı Dört Medhiye"*.

-Öğrt. Gör. Aygül AYKUT (T.C.): *"Mevlâna ve Estetik"*.

-Prof. Dr. İbrahim Çetin DİRDİYOK (T.C.): *"Mesnevi-i Manevi, Miftâhü'l-Ferec ve Saltuk-nâmede Yer Alan Ortak Bir Hikaye Üzerine"*.

-Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA (T.C.): *"Sivas Kaynaklı Cönklerde Sarı Saltuk"*.

-Yrd. Doç. Dr. Aygün ÜLGEN (T.C.): *"Romanya Dobruca'sında Babadağ'daki Gazi Ali Paşa Külliyesi ve Sarı Saltuk Türbesi"*.

İki oturumun yapıldığı sempozyumun ilk günü 12 bildiri sunuldu. 5 Eylül 2007 Çarşamba günü ise, iki öğleden önce iki de öğleden sonra olmak üzere geriye kalan dört oturum gerçekleştirildi. İkinci gün yapılan oturumlarda ise şu bildiriler sunulmuştur:

III. OTURUM

-Dr. Emine KISIKLI (T.C.): *"Atatürk Dönemi Türkiye-Romanya İlişkileri"*.

-Feridun ALPAT (T.C.): *"Atatürk Döneminde Türk-Romen İlişkileri"*

-Prof. Dr. Fuat YÖNDEMLİ (T.C.): *"Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Romanya"*.

-Dr. Harid FEDAI (K.K.T.C.): *"Rumeli Tarihimizden Bir Yaprak: Temeşvarlı Osman Ağa'nın Hatıraları"*.

-Doç. Dr. Nesrin KARACA (T.C.): *"Abdülhak Şinasi Hisar'ın (1888-1963) Romanya İzlenimleri"*.

IV. OTURUM

-Yrd. Doç. Dr. H. Feriha AKPINARLI (T.C.): *"Türk Kilimlerinde Kullanılan Geometrik Bezemelerin Form İsim ve Kompozisyon Açısından Değerlendirilmesi"*.

-Yrd. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR (T.C.): *"Romanya Halk Masallarının Türk Halk Masalları İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi"*.

-Kıyasettin UTEU (Romanya): *"Mehmet Vani Yurtsever'in Romanya Türk Kültürüne Hizmetleri"*.

-Nihat OSMAN (Romanya): *"Orta Asya'dan, Kırım Üzerinden Romanya'ya Taşınan Tatar Güreşi"*.

V. OTURUM

-Prof. Dr. Mustafa Ali MEHMET (Romanya): *"Dünden Bugüne Adakale Üzerine Düşünceler"*.

-Prof. Dr. Enver MAHMUT (Romanya): *"Nogay Han Zamanında Dobruca Türkleri"*.

-Prof. Dr. Nedret MAHMUT (Romanya): *"Romanya Türk Tatarların Eserlerinde Ulus-Millet ve Hoşgörü kavramı"*.

-Doç. Dr. Vildan ÇETİNTAŞ: (T.C.): *"Balkanlar'da Ortak Kültür Mezar Taşları"*.

VI. OTURUM

-Doç. Dr. Adnan KOÇ (T.C.): *"Serhat Türküleri Üzerine"*

-Öğr. Gör. Oya ŞEN (T.C.): *"Etnomüzikolog ve Sanat Tarihçisi Eugenia Popescu-Judetz'in Türk Halk Müziği ve Tarihi Hakkındaki Araştırmalarının Müzik Eğitime Katkıları"*.

-Cenan BOLAT (Romanya): *"Mehmet Ali Ekrem ve Karadeniz Gazetesi"*.

-Prof. Dr. İrfan Ünver NASRATTINOLU (T.C.): "*Türk-Romen Kültür İlişkilerinde Yapılanlar-Yapılmayanlar ve Sempozyumun Değerlendirmesi*".

Son bildiriye sunan İrfan Ünver Nasrattınoğlu Bey, bildirisinin son kısmında sempozyumun genel bir değerlendirmesini yaptı. Ayrıca sempozyumun değerlendirilmesi konusunda görüş bildiren şahıslar da oldu ve sempozyum o gün saat 18 civarında tamamlanmış oldu.

Sempozyumda sunulan bildirilerin çoğunluğu Türkiye Türkçesi, Birkaç tanesi Kıpçak Türkçesi'nin bir alt kolu olan Tatarca, açılış ve protokol konuşmalarından bazıları ise Romanca olarak sunuldu. Tatarca olarak sunulan bildirileri anlamakta çok zorluk çekmedik. Sadece Romanca yapılan konuşmaların çevirisi tapıldı.

Programımızın bundan sonraki iki gününde, başta sempozyumun yapıldığı Köstence olmak üzere, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Babadağ, Mecidiye ve Mangalia gibi yerleşim yerlerine geziler yapıldı.

Sempozyumun tamamlanmasının ertesi günü (06/09/2007) programımızda öğleye kadar *Mangalia*'nın , öğleden sonra da Köstence'nin gezilmesi vardı. Sabah kahvaltısından sonra otobüsümüzün gecikmesi nedeniyle otelden 10.30'da ayrılıp Mangalia'ya doğru yola çıktık. Dobruca'da Gagauzların yaşadığı *Kokarca* ve *Yılanlık* adındaki iki köyden biri olan ve yolumuz üzerinde bulunan *Yılanlık* (şimdiki ismi "İki Mayıs") köyüne uğradık. 1950'den önce bu iki köyde tamamen Gagauzlar yaşıyorken, günümüzde Gagauz aile sayısı çok azalmış. Burası, sayfiye yeri olduğu için köy hızla Romenleşmiş. Gagauzlarla beraber burada yaşayan 60 civarındaki Müslüman aile tarafından köye yeni bir cami inşa edilmiş.

Köyden ayrıldıktan üç kilometre sonra Romanya'nın en güneyinde yer alan ve yaklaşık 10 bin nüfusu bulunan Mangalia kasabasına ulaştık. Mangalia, Türkiye yolu üzerinde, Bulgaristan sınırına 10 km. mesafede, bir liman ve sayfiye yerleşim yeri. En eski Türk yerleşim bölgelerinden biri. Ancak ecdada ait tarihi eserlerin büyük bir kısmı yok edilmiş olup ayakta kalan tek eser, "*Esmâ Sultan Camii*" ile bir mezarlıktır. Burada 1500'ün üzerinde Tatar Türkü ağırlıklı Müslüman Türk yaşadığı bana verilen bilgiler arasındadır.

Nakledildiğine göre, "*Esmâ Sultan Camii*" Dobruca'nın en eski camisi olup II. Sultan Selim'in kızı ve Sokullu Mehmet Paşa'nın eşi

Esmahan Sultan tarafından 1525 yıllarında yaptırılmıştır. Cami ve minaresi kesme taştandır. İç alanı 165 m2 dir. Tarihi özelliğini koruyan caminin kesme taştan yapılmış olan minaresi, 1997 depremde hasar görmüştür. Cami ve minare bizim ziyaretimiz esnasında onarım halinde idi. Onarımda Türkiye'den gelen işçilerin çalıştığını görmemiz bizi sevindirdi.

Mangalia'daki Esmâ Sultan Camii'ni ziyaret ettikten sonra, kısa bir şehir turu yaparak öğle yemeği için Köstence şehir merkezinde faaliyet gösteren Türk lokantasına geldik. Öğle yemeğini söz konusu lokantada yedik ve Köstence'nin gezilmesi için grup, akşama kadar serbest bırakıldı. Bu süre içerisinde şehir merkezinde gezildiğim yerler ve genel olarak Köstence hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum.

Başkonsolosluğumuzun da bulunduğu Köstence şehri, Romanya'nın güney doğusunda, Tuna nehri ile Karadeniz arasında bulunan Dobruca bölgesinde yer almaktadır. Romanya'nın ve Karadeniz'in en büyük liman kentidir. Bana göre son derece ferah ve yaşanılacak bir şehir. Normal nüfusu 400 bin civarında olan şehrin, turizm merkezi olması nedeniyle yaz aylarında 1.5 milyona kadar ulaştığı verilen bilgiler arasındadır.

Köstence'de bulunan Ovidius Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren iki kolej bulunmaktadır. Bu kolejlerden biri, Romanya ve Türkiye eğitim bakanlıkları arasında yapılan protokol çerçevesinde 2000 yılında kurulup faaliyete geçen "Kemal Atatürk Pedagoji Koleji" dir. Kolejin açılış gayesi, bölgede yaşayan Türklerin dil ve din (Türkçe ve Din Dersi) öğretmen ihtiyacını karşılamaktır. Buradan mezun olan öğrencilerin bir kısmı, bu bölgede imamlık görevi yürütürken, Türkçe ve Din Dersi öğretmeni olarak da çalışanların olduğunu da öğrendim. Öğrendiğim kadarıyla, Romanya'nın AB'ne girmesinden sonra diğer kurumlarda olduğu gibi üniversitelerdeki yeniden yapılanma çerçevesinde üç yıllık kolejler fakülteye dönüştürülmekte veya kapatılmaktadır. Öğrenci sayısının yetersizliği nedeniyle fakülteye dönüştürülemeyen söz konusu kolejin aynı üniversitede yer alan Edebiyat Fakültesi'nin bir bölümü olarak faaliyet göstermeye devam edeceği bilgisini aldım.

Berberimdeki üç arkadaşla Köstence'de ibadete açık olup tarihi öneme sahip olan iki camiyi ziyaret ettik. Bunlar *Kral Camii* ve *Hünkar Camii*.

Kral Camii: 1730 tarihinde I. Sultan Mahmut tarafından yaptırılıp daha sonra yıkılan *Mahmudiye Camii*'nin yerine 1910 yılında Kral Karol tarafından bu cami inşa ettirilmiştir. Aldığım

bilgilere göre 458 m2 alan üzerine inşa edilen cami, Mısır ve Bizans mimarı tarzında yapılmış olup Romen motifleri ile süslenmiştir. Namaz kılınan kısım 160 m2 dir. Kubbe dört sütun üzerindedir. Mahmudiye camiinin mihrabı aynen korunmuştur. Sultan Abdülhamit tarafından Adakale Camiine bağışlanan, ancak Adakale Camiinin sular altında kalması nedeniyle Kral Camiine getirilen 9x16 metre ebadında ve 490 kg. ağırlığındaki Hereke el dokuması halı buradadır. Şehrin mimari anıtı olan caminin her yıl binlerce turist tarafından ziyaret edildiği belirtilmektedir. 140 basamakla çıkılan minareye çıkarak şehri izleyip çeşitli fotoğraflar aldım.

Hünkar Camii: Ziyaret ettiğimiz diğer camidir. Aldığımız bilgilere göre Hünkar Camii, 1869 yılında Sultan Abdülaziz tarafından yaptırılmıştır. Bu nedenle ilk ismi *Aziziye* iken sonradan *Hünkar Camii* olarak değiştirilmiştir. Caminin iç alanı 140 m2 dir. Duvarlar ve minare Dobruca taşından yapılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda önemli derecede hasar gören cami, tekrar onarılmıştır. Caminin girişinde Sultan Abdülaziz'in tuğrası bulunmaktadır. 1940-1994 yılları arasında 54 yıl ibadete kapalı kalan caminin, şu anda Köstence merkezde en çok cemaate sahip olduğu belirtilmektedir. Bu camide Türkiye'den gelen bir din görevlisi görev yapmaktadır. Camide sabah hariç dört vakit ezan açıktan okunmaktadır.

Öğrendiğimize göre 1900'lü yılların başında Köstence'de bulunan 8 camiden sadece bu ikisi ayakta kalmıştır. Şehirde bu iki caminin dışında müftülüğe bağlı *Koyçu*, *Anadolköy* ve *Kumluk* adlarında üç caminin daha ibadete açık olduğunu öğrendim.

Kral ve Hünkar camilerini ziyaret ettikten sonra, Kral camiinin hemen yakınında yer alan *Köstence Katedrali*'ne gittik. Katedral, son derece bakımlı, gösterişli ve muhteşemdi. Katedral içerisinde çeşitli yerlere oturmuş sessizce dua edip düşünen 5-6 kişi vardı. Bunların tamamının bayan olması dikkatimi çekti. Söz konusu bayanlardan 20 yaşlarında genç birisi, Katedralin sol tarafında sandalye üzerine oturmuş bir papazın önüne diz çökerek yaptığı şeyleri anlatıyor yani günah çıkarıyordu.

Bu üç mabedi gezip bilgi aldıktan sonra arkadaşlarla kısa bir şehir turu gerçekleştirdik. Daha önce aldığım randevu gereği saat 16'da Başkonsolosluğumuzda olmam gerekiyordu. Özel Türk kolejinde İngilizce öğretmenliği yapan bir arkadaş arabasıyla beni Başkonsolosluğa bıraktı. Yaklaşık bir saat konsoloslukta kalarak Başkonsolosumuzla görüş alışverişinde bulundum. Kendisine Köstence'de yaptığımız sempozyum, genel anlamda Romanya izlenimlerim, Dobruca'da yaşayan çeşitli Türk grupları ve bölgedeki Türk kültürünün izleri hakkındaki görüşlerimi aktardım. Olaylara

son derece ilgi duyan ve samimi olarak gördüğüm Başkonsolos Haluk Ağca Beyle yararlı bir görüşme gerçekleştirdik.

Ertesi gün, yani 07/09/2007 Cuma günü, programımızın son günü olup söz konusu günde *Babadağ* ve *Mecidiye* yerleşim birimlerinin gezilmesi vardı. Sabah saat 8.30 gibi Babadağ'a gitmek üzere otelden ayrıldık. Şu anda *Tulça* şehrine bağlı bir ilçe konumunda olan Babadağ'a saat 10 civarında ulaştık. Babadağ, Köstence'ye yaklaşık 90 km. olup Köstence'nin kuzeyinde yer almaktadır. Yaklaşık 10 bin nüfusa sahip olan Babadağ, Osmanlı döneminde bu bölgede Müslümanların en fazla yaşadığı bir şehir imiş.

Babadağ'da 1610 yıllarında III. Sultan Mehmet zamanında yapılan *Gazi Ali Paşa Camii*'ni ziyaret ettik. Camide Türkiye'den giden (Karslı) bir din görevlisi görev yapmaktadır. Aldığımız bilgilere göre cami, 1876 Osmanlı-Rus harbinde yangın geçirmiş ve yapılan tadilatla çatı ve tavanı yeniden yapılmıştır. Caminin doğusunda Gazi Ali Paşa'nın türbesi bulunmaktadır. Nakledildiğine göre Gazi Ali Paşa, valiliklerde bulunmuş ve dört dönem Budin Beylerbeyliği yapmıştır. 1602'de Avusturyalıların Budin'i muhasara etmeleri esnasında karşı koyma hareketini idare ederek Budin'i korumuş ve 1620 yılında vefat etmiştir.

Cami imamının verdiği bilgilere göre, burada yaşayan ve kendilerini Türk ve Müslüman olarak gören Çingeneler, din adamlarına Tatar Türkleri ve diğer Türk gruplarından daha saygılılar. Suç işlediklerinde çoğu zaman kendi içlerinde hallederler ve mahkeme yerine genellikle cami imamına başvururlar. Yine Türk adetlerini Çingenelerin diğerlerine nazaran daha çok yaşadıkları ve Türk kanallarını uydu vasıtasıyla daha çok izledikleri belirtilmektedir.

Balkanların çeşitli bölgelerinde makamı bulunan Sarı Saltuk Baba'nın bir türbesi de Babadağ'da yer almaktadır. Gazi Ali Paşa Camii'nden sonra ikinci durağımız, yine şehrin içinde yer alan Sarı Saltuk Baba'nın türbesi oldu.

Sarı Saltuk Baba'nın türbesini ziyaret ettikten sonra Mecidiye'ye doğru yola çıktık ve Cuma namazı öncesi Mecidiye'ye ulaştık.

Mecidiye, Köstence'ye 45 km. uzaklıkta bulunan bir kasaba. Nakledildiğine göre Sultan Abdülmecit tarafından Dobruca'ya 1860'lı yıllarda getirilen Kırım Tatar Türkleri'nin yerleştirilmesi sonucu kurulmuştur. Daha önceleri *Karasu* adıyla anılan bu

yerleşim birimine, söz konusu tarihten sonra Abdülmecid'e izafeten, *Mecidiye* ismi verilmiştir. Tuna'nın Kara Deniz'e bağlandığı kanal, şehrin içinden geçiyor. Bu kanal, Çavuşesku döneminde tamamlanmış. Günümüzde yaklaşık 65 bin nüfusa sahip olan Mecidiye'de 10 bin civarında soydaşımızın yaşadığı bilgisi verildi.

Cuma namazını, *Abdülmecid Camii*'nde kıldık. Cuma'da caminin yarısı doluydu. Son on yılda Cuma'ya gelenlerin sayısı artmış. Cami görevlilerinin bildirdiğine göre, Kominizim dönemi sonrası bu bölgedeki insanlarda ibadet anlayışı neredeyse hiç kalmamış, ancak ibadet etmeyi bilsin veya bilmesin insanlar bayram namazına büyük ölçüde iştirak ederler, bunların çoğu namaz kılmasını bilmedikleri halde caminin içinde ve bahçesinde, bilenler namaz kılincaya kadar, kibleye dönüp ayakta beklerler, daha sonra bayramlaşıp evlerine dönerlermiş.

Bu cami, 1861 yılında Abdülmecid tarafından yaptırılmış ve inşasından bu yana hiç bir değişikliğe uğramamış. Binanın yapımında Lübnan dağlarından getirilen sedir ağaçlarının kullanıldığı nakledilmektedir. Burası Dobruca'nın en büyük ikinci camisidir. Burada Türkiye'den gelen bir din görevlisi görev yapmaktadır. Aldığım bilgiye göre camide beş vakit açıktan ezan okunup namaz kılınmaktadır. 2002 yılında Mecidiye'de ikinci bir caminin yapımı tamamlanıp ibadete açılmış.

Cuma namazından sonra, öğle yemeği için Türk-Romen işbirliği ile kurulmuş olan Tuna vakfının Mecidiye şubesine gittik. Tuna vakfının, kültürel ve sosyal alanlarda faaliyet gösteren bir müessese olduğunu, başta *Bükreş* olmak üzere *Köstence*, *Mecidiye* ve *Kobadin* gibi yerleşim birimlerinde çeşitli aktiviteler yürüttüğünü öğrendim. Burada bize *cantık*, *çiğ böreği* ve *pilavlı et* gibi Tatar yemekleri ikram ettiler, kendilerine çok teşekkür ediyoruz.

Ayrıca aldığım bilgilere göre, 13 Temmuz 1995 tarihinde Romen Eğitim Bakanlığı ile Türk Milli Eğitim Bakanlıkları arasında imzalanan Protokol gereğince, Mecidiye'de *Mecidiye Kemal Atatürk Ulusal Koleji* açılmış. Koleji görüp gezme imkânım olmadı ama bu konuda aldığım bilgileri sizlerle paylaşmak isterim. Kolejin eğitim-öğretim gördüğü binanın onarım ve demirbaş eşyası için 1995 yılında Türkiye Diyanet vakfı tarafından 336.000 dolar harcadığını öğrendim. Belirtildiğine göre 2005 yılında okul binası yeniden onarılmış ve bunun için Türkiye Diyanet vakfı 62.000 dolar daha harcamış ve mahalli belediyenin de 25.000 dolar katkısı olmuştur. Protokol gereği okulda Türkiye'den 3 Türkçe, 3 tane de Din Kültürü olmak üzere 6 öğretmen görev yapmaktadır. Bunlardan bir tanesinin kolejin müdür yardımcılığı görevini yürüttüğünü

öğrendim. Buradan mezun olanların Dobruca'nın çeşitli camilerinde İmam Hatip olarak görev yaptığı gibi bölgedeki çeşitli okullarda Türkçe ve Din Dersi öğretmeni olarak görev yapanların olduğunu da duymam beni son derece memnun etmiştir. Öğrencilerin bir kısmının kaldığı, koleje bağlı bir de yurt var. Ayrıca Mecidiye'de, hem Kur'an kursu, hem de çeşitli okullara devam eden öğrencilerin kaldığı biri Süleymancılara, diğeri de Nurculara bağlı iki yurdun daha faaliyet gösterdiğini öğrendim.

Dobruca'nın en büyük soydaş kabristanının Mecidiye'de olduğunu duyunca, kabristanı ziyaret ettik. Hem Fatiha okuduk, hem de çeşitli resimler aldık. Yeşillikler içerisinde çok güzel ve bakımlı bir kabristan. Kabristanı gezerken şair ve yazar Mehmet Niyazi ile İbrahim Temo'nun kabirlerine rastladık. Genel olarak mezarların mermerden ve taştan yapıp üzerlerine ölenlerin resimlerinin yerleştirilmesi dikkatimi çekti. Buradaki uygulamaya göre, şahıs öldükten sonra dua ile evden alınıp mezarlığın bir kenarında yer alan gasil haneye getiriliyor, orada yıkanıp kefenlendikten sonra yine mezarlık içerisinde yani gasil hanenin yanında cenaze merasimi için hazırlanan yerde mevta musalla taşına konarak cenaze namazı kılınıyor.

Mezarlığı ziyaret ettikten sonra saat 15.30 civarında Mecideye'den ayrıldık. Köstence'ye varıp bir süre otelde kaldıktan sonra Köstence'de saat 18'de Türkiye, Azerbaycan, Tatar Özerk Cumhuriyeti, Romanya, Makedonya, Bulgaristan ve Ukrayna'nın katılımıyla gerçekleşecek olan folklor festivalinin açılışına katıldık. Bu güzel organizasyona Romanya'da yaşayan Türkler ev sahipliği yapıyordu. Programımız gereği bu harika folklor ziyafetinden saat 19 gibi ayrılmak zorunda kalıp Azerbaycan maslahatgüzarının vereceği yemek için beş yıldızlı bir otele gittik. Orada yaklaşık üç saat kadar kaldıktan sonra saat 22 sularında kendi otelimize döndük. Ertesi gün sabah saat 4'de Bükreş'e hareket edeceğimiz için Doğan Kaya beyle odamıza geçip hazırlıklarımızı akşamdan tamamlayıp yattık. Daha önce kararlaştırıldığı üzere sabah saat 4'de herkes otelin önünde hazır ve bize tahsis edilen otobüsle Bükreş'e hareket ettik. Saat 10.30 sularında Bükreş'ten arılan uçağımız, 11.40 gibi İstanbul Atatürk Hava Limanına indi. Böylece kısa ancak şahsım açısından son derece faydalı olarak gördüğüm Romanya seyahati tamamlanmış oldu.

Bu arada bu kısa süre içerisinde genel anlamda Romanya hakkındaki bazı bilgi ve tespitlerimi de burada aktarmak isterim.

Aldığım bilgilere göre, 238.391 km² yüzölçüme sahip olan Romanya'nın %62'si tarım alanı, %28'i ormanlar, %3.7'si nehir ve

göllerle kaplıdır. Tuna deltasının 5.500 km²'si Romanya sınırları içerisinde. Romanya'nın resmi dili Romence olup para birimi *Yeni Lei*'dir. 1 Mayıs 2005 tarihinde paralarından dört sıfır atmışlar.

Romanya, yaklaşık 22 milyon nüfusa sahip bir ülke. Etnik yapı olarak başta Romenler olmak üzere, Türk, Tatar Türkü, Gagauz Türkü, Kendini Türk olarak gören ve Türkçe konuşan Çingenerler, Macar, Alman, Rus Arnavut, Yunan, Makedon, Yugoslav, Moldovan, Bulgar, Sırp ve Ukraynalılardan oluşmaktadır. Azınlıkların toplamı %10 civarında.

Başkent Bükreş'in iki ile iki buçuk milyon arasında bir nüfusu olduğu belirtiliyor. Köstence 400 yüz bin nüfusu ile Romanya'nın ikinci büyük kenti. Türkler genellikle Romanya'nın güneydoğusunda yer alan Karadeniz ile Tuna arası diyebileceğimiz Kuzey Dobruca'da yaşamaktadırlar.

Romanya nüfusunun tamamına yakını Ortodoks Hıristiyanlardan oluşmaktadır. Az da olsa Katolik ve Protestanlar mezhebine tabi olanlar da mevcuttur. Konuştuğum bilim adamlarına göre Romanya'da yaklaşık 100 bine yakın Müslüman-Türk bulunmaktadır. Aldığım bilgilere göre bunların büyük çoğunluğunu Tatar Türkleri ve bu bölgeye Osmanlı döneminde Anadolu'dan gelen Türkler oluşturmaktadır. Ayrıca burada Millet adıyla bilinip kendilerini Türk olarak kabul eden ve Tatarlar ile diğer Türk gruplarından daha iyi Türkçe konuşan Çingenerler bulunmaktadır. Gördüğüm kadarıyla Millet adı verilen bu grup diğer Türk unsurlar tarafından kısmen dışlanmış durumdadırlar. Bu grupla ilgilenilip hem dışlanmışlık psikolojisinden kurtulmaları hem de eğitim-öğretim seviyelerinin yükseltilmesi gerektiği kanaatindeyim. Bu Türk unsurlar içerisinde en kültürlü ve teşkilatlanmış olanlarının Tatar Türkleri olduğunu gördüm.

Dobruca, yaklaşık 460 yıl Türklerin (Osmanlı) hâkimiyetinde kalmış. XVII. yüzyılda Dobruca'da yaşayan insanların çoğunluğunu Müslüman Türklerin oluşturduğu kaydedilmektedir. Bu nedenle o dönemde bütün kasaba ve köylerin isimleri Türkçe olduğu, Romenlerin de Osmanlı vatandaşı olarak yaşayıp adli bakımdan Müslüman Türkler gibi aynı yasalara tabi oldukları, Romenlerin 1858 Paris antlaşmasından sonra Romanya adı altında bir devlet kurmaya muvaffak oldukları nakledilmektedir.

Kayıtlara göre 1878'de Dobruca'da 271 Türk yerleşim merkezinde 134.000 Müslüman Türk ve 87.000 Hıristiyan yaşamakta idi. 1928'de bölgede yaşayan Müslüman Türk sayısı 171.000'e ulaşmıştır. 1900'lü yıllarda kuzey ve güney

Dobruca'da 419 camiinin bulunduğu, bunların 238'i Balçık ve Silistre olmak üzere Güney Dobruca, 151'i de Kuzey Dobruca'da olduğu kaydedilir. Yine o dönemde, 38 mektep, 9 medrese, 16 han, 13 hamam, 9 tekke ve türbe, 11 dergah, 15 kale, 7 sebül, 2 saat kulesi ve 2 Türk şehitliğinin bulunduğu, bu müesseselerin korunması için de vakıfların kurulduğu, İstanbul'dan görevlendirilen memurların bu vakıf hizmetlerini yürüttükleri verilen bilgiler arasındadır.

Romanya'da 1959 yılında Türkçe eğitim yapan 152 ve Tatar Lehçesiyle eğitim yapan 18 okul kapatılır. 1991 yılından sonra azınlıklara anadilde eğitim hakkı verildiği zaman, 1995 yılından itibaren soydaş çocuklarına haftada bir saat din dersi, haftada 3-4 saat anadil Türkçe mecbur tutulmuştur. Edindiğim bilgiye göre günümüzde yaklaşık 5000 soydaş çocuğuna din dersi ve Türkçe dersleri 60 civarında soydaş öğretmen tarafından verilmektedir.

Romanya'daki Müslümanları temsilen Köstence şehrinde Romanya Müslümanları Müftülüğü bulunmakta ve müftü seçimle başa gelmektedir. En son 15/09/2005 tarihinde müftülük seçimleri yapılmış ve Samsun 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu olan *Yusuf Murat* beş yıllığına müftü seçilmiştir. Burada müftü, 25 üyeden oluşan şura tarafından 5 yıllığına göreve getirilmektedir. Müftülüğe bağlı 58 din görevlisi hizmet vermektedir. Gördüğüm kadarıyla Romanya'da yaşayan Müslümanlar açısından müftülük makamı ve müftü çok önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle beş yılda bir beş yıllığına seçilen müftünün burada yaşayan Müslüman gruplara karşı eşit mesafede olması ve onlar üzerinde bir şemsiye görevi görmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bazı sıkıntıların ve rahatsızlıkların olması kaçınılmazdır. Örneğin *Tayyibe cemaati* adıyla bilinen grubun yöneticilerinin müftülükle sıcak ilişki içerisinde olmadıkları ve müftülüğünde bunlara çok iyi yaklaşmadığı bilgisini aldım. Anladığım kadarıyla bu cemaatin yöneticileri çeşitli Ortadoğu ülkelerinde tahsil görmüş olan Türklerden oluşmaktadır. Bunlar bazı olaylara farklı yaklaşıyor ve farklı şeyler düşünüyor da olabilir. Her şeye rağmen orada seçilen müftü, bütün Müslümanların müftüsüdür ve herkese eşit mesafede durup onlara o anlayışla hizmet vermelidir.

Yine Romanya'da başta Köstence olmak üzere Müslümanların yoğun olarak yaşadığı yerleşim birimlerinde kendilerini Türk ve Müslüman olarak görüp Türkçe konuşan ve o çevrede "*millet*" adıyla tanınan Çingenelerden oluşan önemli bir topluluk daha vardı ki, gördüğüm kadarıyla bunlar biraz dışlanmış durumdadır veya

onlar kendilerini o şekilde hissetmektedirler. (Dobruca dışındaki Romanya'da yaşayan Çingenerler Hıristiyan olup Türkçe konuşmamaktadırlar) Mümkünse müftülüğün bu grup üzerine de özel olarak eğilip yaşantıları nasıl olursa olsun bunların eğitim-öğretim ve din eğitimi konusunda ilgilenilmesi gerekmektedir.

Ayrıca T.C. Köstence Başkonsolosluğu bünyesinde bulunan Din Hizmetleri Ateşeliği'ne bağlı Türkiye'den görevlendirilen 6 din görevlisi olduğunu öğrendim. Bu görevlilerin Köstence Hünkar Camii, Mecidiye Abdülmecit Camii, Hırşova Sultan Mahmut Camii, Babadağ Gazi Ali Paşa Camii ve Tulça Aziziye Camii gibi merkez camilerde görev yapmaları beni sevindirmiştir. Zira Türkiye'den giden din görevlileri oradakilere nazaran her yönden daha iyi yetişmiş ve daha donanımlıdır. Ayrıca Köstence'de Türkiye'den gelen bir de bayan din görevlisi bulunmaktadır.

Elde ettiğim bilgilere göre, 1900'lü yılların başlarında, Romanya'nın tamamında 238 cami varken, günümüzde 77 cami bulunmaktadır. Bunlardan 50 tanesi 1900 yıllarından önce inşa edilmiş ve 9 tanesi ise tarihi eser kapsamına alınmıştır. Şu anda camilerin 64'ünde ibadet yapılmaktadır. Dört caminin ise inşaat halinde olduğu bilgisi verildi.

Ayrıca Romanya Büyükelçimiz Ahmet Rifat Ökçün'ün, Türk iş adamları ile başlatmış oldukları kampanya çerçevesinde, 2005-2006 yıllarında Dobruca'daki restore edilmesi gereken camilerin ve ihtiyaçlarının belirlenerek büyük bir kısmının eksikliklerinin giderilmesi, onarılması programlanan 9 camiden 5 tanesinin tamamlanarak 7 minarenin bitirilmesi ile Babadağ Sarı Saltuk Türbesi'nin restoresinin bir Türk iş adamı tarafından üstlenilip tamamlanması gibi bilgiler beni memnun etmiştir.

Romanya'da dikkatimi çeken bir başka husus da bu ülkede kadınların bütün sektörlerde varlığını ağırlıklı olarak hissettirmesi. Edindiğimiz bilgiler ve gözlemlerimize göre bu işte de kadın çalışırmıymış diyebileceğimiz siva yapma, amelelik etme gibi inşaat işlerinin birçok dalında çalışma, metroda kaptanlık yapma, asfalt dökme ve çöpçülük yapma dâhil olmak üzere belediyenin bütün işlerinde çalışma, petrol istasyonlarında çalışma gibi birçok yerde kadın çalışıyor olarak görülmektedir. Konuştuğum bir ilkokul öğretmenine göre, Romanya'da kadınlara uyku yok, sabahın erken saatlerinde daha gün ışımadan kalkan kadınlar akşam saatlerine kadar dışarıda çalışır, daha sonra eve gelir, yemek yapar, çamaşır yıkar, çocuklara bakar, bulaşık yıkar ve evin diğer işleriyle uğraşır. Ayrıca evde paranın hâkimiyeti de genellikle kadındadır, alış veriş kadına aittir. Erkekler kadınlara nazaran daha az çalışırlar, daha

çok uyur ve daha çok içki tüketirler. Romanya'da zengin Avrupa ülkelerine gidip orada çalışan erkeklerin sayısı da epey fazladır.

Ayrıca bu seyahat esnasında Romanya'da 10 bin civarında Türk şirketinin bulunması ve bunların Romanya'da oldukça etkin olup olumlu izlenim bırakmaları ile bu ülkede açılan Türk okullarının ve bölge insanına hizmet için kurulan vakıfların önemli bir görev icra edip hizmette bulunmaları beni son derece memnun etmiştir.